

Moroczowski S. F., Zierowa M. J., Lawitska Z. G., Smicka M. F. 1969. *Wiznacznik grzybiw Ukraini. II. Ascomycetes*. Wyd. „Naukowa dumka”, Kijów.

Namysłowski B. 1914. *Śluzowce i grzyby Galicji i Bukowiny*. Pam. Fizjogr. 22: 1–151.

Nespiak A. 1975. *Einige interessante Pilze aus dem Kalkgebiet der Polnischen Tatra*. Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde. 53 (11): 169–173.

Rouppert K. 1912. *Grzyby zebrane w Tatrach, Beskidzie Zachodnim i na Pogórzu*. Spraw. Kom. Fizjogr. AU 46: 80–100.

Seaver F.J. 1928 (reprint 1978). *The North American Cup-Fungi (Operculates)*. Reprint Lubrecht & Cramer, Monticello, N.Y.

Svrček M. 1963. *Wynnella atrofusca (Beck.) Svrček comb. nov.* Česká Mykologie 17 (1): 45–46.

Wojewoda W. 1964. *Nowe stanowiska interesujących grzybów w Polsce*. Fragm. Flor. et Geobot. 10 (4): 565–576.

Wojewoda W. 1991. *Pierwsza czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych (macromycetes) zagrożonych w polskich Karpatach*. Studia Ośr. Dok. Fizjogr. PAN 18: 239–261, Kraków.

Wojewoda W., Ławrynowicz M. 1992. *Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, s. 27–56, Kraków.

Wojewoda W. 1996. *Grzyby wielkoowocnikowe*. W: *Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego* (red. Mirek Z. i współprac.). Tatry i Podtatrze 3, Wyd. Tatrzański Park Narodowy przy współpr. Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN i Inst. Ochr. Przyr., PAN, s. 379–392, Zakopane–Kraków.

Wróblewski A. 1918. *Przyczynek do znajomości grzybów Galicji Zachodniej*. Spraw. Kom. Fizjogr. AU 52: 122–127, Kraków.

Z NASZYCH REZERWATÓW

Rezerwat przyrody „Smolnik” nadal obiektem o dużych walorach przyrodniczych

Rezerwat przyrody „Smolnik”, utworzony na podstawie zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 lutego 1958 r. w celu ochrony walorów krajobrazowych terenu i stanowiska kotewki orzecha wodnego *Trapa natans*, położony jest w miejscowości Szumirad, przy drodze z Opola do Olesna, we wschodniej części Równiny Opolskiej. Obej-

muje staw, przez który przepływa Budkowiczanka, oraz obszary leśne bezpośrednio do niego przylegające od strony południowej i wschodniej. Jego powierzchnia wynosi 26,15 ha, z czego na staw przypada 12,47 ha. Cały obszar rezerwatu znajduje się w kwadracie ATPOL CE 77.

Ostatnio, pomimo wielokrotnych poszukiwań, na terenie rezerwatu nie stwierdza się występowania kotewki orzecha wodnego (K. Spałek – infor. ustna). Mimo to obiekt ten nadal cechuje się dużymi walorami przyrodniczymi, a także krajobrazowymi. Wzmianki na temat prób zniesienia ochrony rezerwatowej tego obiektu skłoniły autorów niniejszej notatki do podjęcia badań, których rezultatem jest między innymi powiększenie listy występujących tu gatunków roślin.

Flora rezerwatu. Studia nad florą i roślinnością tego obiektu prowadzili m.in.: Sendek (1970), Michalak (1971) i Słodczyk (1989). W wyniku tych badań uzyskano cenne notowania dotyczące rzadkich i chronionych gatunków roślin. Stanowiska mają tu nadal m.in.: grzybienie białe *Nymphaea alba*, grązel żółty *Nuphar lutea*, czermień błotna *Calla palustris* i wiele innych interesujących taksonów. Lista florystyczna sporządzona przez Słodczyk (l.c.) obejmowała 108 gatunków, głównie hydrofitów i roślin leśnych, co w zestawieniu z wielkością obiektu świadczy o bogatej florze, która odzwierciedla zróżnicowanie tutejszych warunków siedliskowych.

Na szczególną uwagę zasługuje pło zarastające od strony południowej wolną powierzchnię stawu. Siedlisko to jest ostoją dla zagrożonych wymarciem rzadkich i chronionych gatunków roślin. Niektóre z nich nie były dotychczas obserwowane na terenie rezerwatu „Smolnik”.

Uzupełniającą listę florystyczną otwierają rzadkie w skali kraju gatunki torfowiskowe, do których należą: rosziczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia* – kategoria R na „Liście roślin zagrożonych w Polsce” (Zarzycki, Szelağ 1992), i nerecznica grzebieniasta *Dryopteris cristata* (kat. V). Towarzyszą im inne, znane z wcześniejszych opracowań, stosunkowo rzadkie na tym terenie gatunki, jak: żurawina błotna *Oxycoccus quadripetalus*, bagno zwyczajne *Ledum palustre*, welnianka wąskolistna *Eriophorum angustifolium*, bobrek trójlistkowy *Menyanthes trifoliata* (objęty ochroną na terenie województwa opolskiego), turzycza prosowata *Carex paniculata*, siedmiopalecznik błotny *Comarum palustre*, fiołek błotny *Viola palustris*, mietlica psia *Agrostis canina*, turzycze: siwa *Carex canescens*, ciborowata *C. pseudocyperus*, pospolita *C. nigra* i dzióbkwata *C. rostrata*, pływacz zwyczajny *Utricularia vulgaris* oraz wcześniej nie notowane: pływacz pośredni *Utricularia intermedia* i turzycza nitkowata *Carex lasiocarpa*. Większość z nich należy do elementu borealno-atlantycko-circumpolarnego, nielicznie reprezentowanego we florze Polski.

Na terenie omawianego rezerwatu duże znaczenie ma flora roślin zarodnikowych. Obserwuje się tu gatunki mchów torfowców, mchów bru-

natnych i wątrobowców, a wśród nich między innymi: *Sphagnum recurvum*, *Sph. teres*, *Sph. squarosum*, *Sph. girgensohnii*, *Sph. palustre*, *Sph. obtusum*, *Sph. fimbriatum*, *Sph. nemoreum*, *Calliergon cordifolium*, *C. stramineum*, *Calliergonella cuspidata*, *Plagiomnium affine*, *Marchantia polymorpha*.

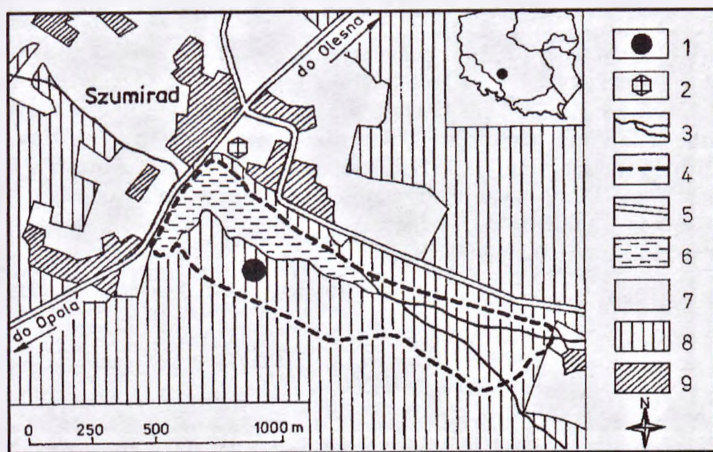
Ponadto w otulinie leśnej stawu występują takie chronione gatunki, jak: widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*, wawrzynek wilczytęko *Daphne mezereum*, kalina koralowa *Viburnum opulus* i kruszyna pospolita *Fragula alnus*, a z gatunków rzadszych, nie objętych ochroną: czartawa drobna *Circaea alpina* i gwiazdnica długolistna *Stellaria longifolia*.

Roślinność rezerwatu. W rezerwacie „Smolnik” dominują fitocenozy wodne, szuwarowe i torfowiskowe. Zbiorowiska leśne, o różnym stopniu rozwoju i naturalności, zajmują stosunkowo niewielkie powierzchnie.

Zbiorowiska wodne, reprezentowane przez fitocenozy zespołów *Nymphaeum-Nymphaeetum albae* i *Polygonetum natantis*, wykształcone są najczęściej fragmentarycznie. Natomiast bardzo dobrze wykształcone są szuwar właściwe, reprezentowane przez płaty szuwaru trzcinowego *Phragmitetum australis*, mallowego *Glycerietum maximae*, tatarakowego *Acoretum calami*, szuwaru jeżogłówki gałęzistej *Sparganietum erecti* i pałki szerokolistnej *Typhetum latifoliae*. Z szuwarów wielkoturzycowych występują tu płaty zespołów turzycy dzióbkowatej *Caricetum rostratae*, brzegowej *Caricetum ripariae*, prosowej *Caricetum paniculatae*, szaleju i turzycy ciborowatej *Cicuto-Caricetum pseudocyperi* i czermieni błotnej *Calletum palustris*.

Do najcenniejszych pod względem składu gatunkowego należą płaty mszaru wełniankowego *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi*, reprezentujące torfowiska przejściowe z klasy *Scheuchzerio-Caricetea fuscae* (ryc. 1). Mszar ten ma wyraźnie zarysowaną, dwuwarstwową strukturę: niższą warstwę budującą kobierce torfowców, wyższą warstwę tworzącą pędy wełnianki wąskolistnej, turzycy pospolitej, bobrka trójlistkowego, czermieni błotnej oraz pojedyncze skupienia turzycy nitkowatej. Na miejscach odsłoniętych występują skupienia rosiczki okrągłolistnej, żurawiny błotnej i wąkroty zwyczajnej *Hydrocotyle vulgaris*. Ponadto w zagłębieniach wypełnionych wodą zaobserwować można wspomniane już płyczące: zwyczajny i pośredni.

Niewielkie powierzchnie przylegające bezpośrednio do stawu lub mszaru wełniankowego zajmują zbiorowiska leśne reprezentowane przez inicjalne stadia olsu porzeczkowego *Ribo nigri-Alnetum* oraz boru bagiennego *Vaccinio uliginosi-Pinetum*. Nieco wyższe położenia zajmują fragmenty łągu jesionowo-olszowego *Circaeo-Alnetum*, którego fitocenozy miejscami zostały silnie zniekształcone przez sztuczne nasadzenia świerkowe i sosnowe.

Ryc. 1. Rezerwat przyrody „Smolnik”: 1 – stanowisko mszaru welniankowego z rosziczką okrągłolistną, 2 – ośrodek wypoczynkowy, 3 – Budkowiczanka i jej dopływ, 4 – granice rezerwatu, 5 – ważniejsze drogi, 6 – staw, 7 – łąki, pola, 8 – lasy, 9 – zabudowania. — Smolnik Reserve: 1 – cottongrass bog with *Drosera rotundifolia*, 2 – recreation center, 3 – Budkowiczanka River and its tributary, 4 – borders of the reserve, 5 – main roads, 6 – pond, 7 – meadows, fields, 8 – forests, 9 – building

Jak wynika z przedstawionych danych, nawet jeśli, kotewka orzech wodny – pierwotnie główny przedmiot ochrony – nie występuje w rezerwacie „Smolnik”, to obiekt ten i tak ma duże walory przyrodnicze, naukowe i dydaktyczne, więc dyskusja na temat jego ewentualnej likwidacji jest bezpodstawna. Tym bardziej, że istnieje możliwość reintrodukcji *Trapa natans* z populacji znajdującej się w pobliskim kompleksie stawów rybnych w Krogulnie.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż spośród licznej grupy rezerwatów przyrody w regionie Śląska Opolskiego, do tej pory żaden nie obejmuje ochroną rzadkich ekosystemów torfowiskowych. Dlatego też powinno się jak najszybciej przygotować dla opisywanego obiektu nowy plan ochrony, uwzględniający jako przedmiot ochrony ekosystemy torfowiskowe i bagienne oraz zapewniający ochronę czynną stabilizującą. Polegałaby ona m.in. na utrzymaniu poziomu wody w zbiorniku na dotychczasowym poziomie oraz na usuwaniu intensywnie wkraczającej w płaty *Eriophoro-Sphagnetum* olszy czarnej *Alnus glutinosa*.

Ograniczyć należałoby również penetrację obiektu przez wczasowiczów ośrodka wypoczynkowego, zlokalizowanego po północnej stronie stawu

(ryc. 1). Możliwość korzystania przez wczasowiczów ze sprzętu pływającego (kajaki, rowery wodne) przyczynia się do niszczenia roślin pływających i zanurzonych. Prawdopodobnie z tego powodu fitocenozy z udziałem hydrofitów grupują się głównie w części zachodniej i południowej rezerwatu, gdzie rzadziej docierają wczasowicze. Rozwiązaniem tego problemu byłoby wytyczenie strefy dostępnej dla rekreacji. Poważne zagrożenie stanowi także wykorzystywanie fragmentów południowego brzegu stawu przez wędkarzy, ponieważ m.in. wydeptując w rezerwacie ścieżki niszczą roślinność torfowiskową.

Zygmunt Kącki, Zygmunt Dajdok

PIŚMIENNICTWO

Michalak S. 1971. *Rezerwaty przyrody na Opolszczyźnie*. WOIT, Opole.

Sendek A. 1970. *Rezerwat „Smolnik” w Szumiradzie*. Głos Olesna 5.

Słodczyk K. 1989. *Roślinność stawu rezerwatu „Smolnik” w Szumiradzie*. Prace OTPN 27.

Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z., Szeląg Z. 1992. *Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, Kraków.

Chronione i rzadkie rośliny naczyniowe projektowanego rezerwatu ornitologicznego „Stawy Siedleckie”

Obiekt przyrodniczy „Stawy Siedleckie” położony jest w środkowej części Wysoczyzny Siedleckiej, w granicach administracyjnych miasta Siedlce. Obejmuje 11 zbiorników wodnych wraz z otaczającymi je łąkami i kępami zadrzewień, o łącznej powierzchni 230 ha, mających bardzo duże znaczenie dla awifauny. Stwierdzono tu ponad 120 gatunków ptaków, w tym wiele chronionych i rzadkich (Tabor 1994). Gnieźdzą się tu m.in.: perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena* i zausznik *P. nigricollis*, bąk *Botaurus stellaris*, bączek *Ixobrychus minutus*, krakwa *Anas strepera*, cyraneczka *A. crecca*, płaskonos *A. clypeata*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, kureczka nakrapiana *Porzana porzana*, zielonka *P. parva*, brzęczka *Locustella luscinioides*, rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus*, wąsatka *Panurus biarmicus* czy remiz *Remiz pendulinus*. Z gatunków przelotnych na uwagę zasługują: kormoran czarny *Phalacrocorax carbo*, gęś zbożowa *Anser fabalis*, białoczelna *A. albifrons*, gęgawa *A. anser*, rożeniec *Anas acuta*, żuraw *Grus grus*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubius* i obroźna *Ch. hiaticula*, biegus zmienny *Calidris alpina*, bata-